

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

***“Yedek” Bile Olamamak:
Sermayenin Yeni Yatırım Alanı Mesleki Yükseköğretimde
Sakatların Varoluş Sorunu***

Deniz PARLAK
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi

Mayıs/May 2015, Cilt/Vol: 11, Sayı/Num: Özel Sayı 1 /Special Issue 1, Page:328-349
ISSN: 1305-7979

© 2005 - 2013

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi

PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Mayıs/May 2015, Cilt/Vol: 11, Sayı/Num: Özel Sayı 1 /Special Issue 1

ISSN: 1305-7979

Editör/Editor-in-Chief

Doç.Dr.Sema AY

Editör Yardımcıları/Co-Editors

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN

Dr.Hilal YILDIRIR KESER

Uygulama/Design

Dr.Yusuf Budak

Tarandığımız Indexler / Indexes

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Erkan IŞIĞIÇOK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Kenan DAĞCI (Yalova Üniversitesi)

Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç.Dr.Bülent GÜNSOY (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)

Doç.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Burcu GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)

**“YEDEK” BİLE OLAMAMAK:
SERMAYENİN YENİ YATIRIM ALANI MESLEKİ YÜKSEKÖĞRENİMDE
SAKATLARIN VAROLUŞ SORUNU**

**NOT EVEN BEING A “RESERVE”:
THE EXISTENCE PROBLEM OF DISABLED PEOPLE IN VOCATIONAL HIGHER
EDUCATION AS NEW INVESTMENT AREA OF THE CAPITAL**

Deniz PARLAK
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi

Özet:

Tarihsel olarak toplumların her kertede “göze görünmeyen” bireyleri sakatlardır. Sosyal dışlanmayı yaşamın tüm detaylarında hisseden sakatlar, en temel ihtiyaç ve haklardan mahrum kalmaktadır. Söylemsel olarak yapılan düzenlemeler, sakatların toplumla bütünleşmelerine yansımadağı oranda anlamsızlaşmaktadır. Bu bağlamda, sakat bireyleri toplumsal yaşama dâhil etmenin en etkili çözümü eğitimidir. Ne var ki, eğitimin sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda piyasalaştırılması ve değişim değerine dönüştürülebilir bir meta haline getirilmesi, sakatların henüz başlangıçtan “kusurlu” sayılmasını sağlamaktadır. Kapitalist ekonomi esneklik, ucuz işgücü talep ederken bu işgücünü yetiştirecek eğitim alanını sermayenin yeni yatırım alanına dönüştürmesi kaçınılmazdır. Eğitim özelinde mesleki eğitim bu talepler doğrultusunda yeniden tanımlanmışken, sakatların bu taleplere cevap veremeyeceğinin düşünülmesi “öteki”leştirilmelerini yinelemektedir.

Bu çalışmada, öncelikle eğitimin ve özel olarak mesleki eğitimin piyasalaştırılmasından söz edilecek ve dönüşümün sacayakları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ardından Türkiye’de sakatların mesleki yüksek öğrenimdeki durumları tespit edilerek tek yönlü bir ilişkiden ziyade eğitimin karşılıklılığı esas alınacaktır. Bu çerçevede, yapılan düzenlemeler ve uygulamalar incelenecek ve nihayetinde temel olarak mesleki yüksek öğrenimin sakatlarla kurduğu ilişki açığa çıkarılacaktır. Çalışmada literatür taraması yapılmış ardından yasal düzenlemeler ve sayısal verilerin literatüre uygunluğu saptanmış ve bunun üzerinden çıkarımlar yapılmıştır. Yapılan çalışmada, eğitimin özelde ise mesleki eğitimin dünyadaki değişime paralel olarak Türkiye’de de dönüştüğü ve metalaştığı sonucuna varılmış ve bu dönüşümün başlangıçtan itibaren toplumun ötekisi olan sakatları bir kez daha ötekileştirdiği ortaya konulmuştur. Bu ötekileştirmeyi bertaraf etmek ise böyle bir dönüşümün temeli yani kapitalist iktisadi talepler sorgulanmadan yapılamayacaktır. Dolayısıyla bu çalışma dünya nüfusunun %15’ini ve Türkiye nüfusunun %12.29’unu kapsayan bir kesimin toplumsal hayata dâhil edilmeleri yönündeki can alıcı çözüm noktası eğitim iken, mesleki yüksek öğrenimi ötekileştirmenin nihai dinamiği olarak incelemesi nedeniyle önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, piyasalaşma, sakat, mesleki yüksek öğrenim, yeniden yapılandırma.

Abstract:

Historically, “invisible” individuals of societies are always disabled people. Disabled people, who feel socially excluded in all circumstances of their lives, are deprived of the basic human needs and rights. The discursive regulations are inadequate for social integration of disabled people. In this context, education is the most efficient solution in order to integrate disabled people to the social life. However commercialisation of education in

accordance with the needs of capital and commodification of it which can be converted to an exchange value in the market leads to the perception that disabled people are considered to be as "defective" intrinsically. As long as capitalist economy demands flexibility and cheap labour, inevitably education becomes a new investment area, which already provides the workforce needed. Since the education, especially vocational education, is redefined by these circumstances, the conception that disabled people are not able to meet the requirements of capital reproduces the marginalisation of them.

In this study, we primarily try to discuss the commodification and transformation of education, particularly vocational education. Then, situation of disabled people at vocational higher education in Turkey will be revealed thereby predicating mutuality of education rather than one way relationship. In this context, we intend to analyze regulations and practices fulfilled and ultimately to reveal the relation of vocational higher education with disable people. In this study we made a literature review then we confirmed the convenience political regulations and data with literature and had conclusions on these data. In this study we've come to the conclusion that education in general and vocational education in particular had a transformation in Turkey correspondingly the transformation in the world and this transformation all along had re-marginalized disabled people who were already socially marginalized as "the others". Defeating this marginalization is unrealisable without questioning the basis for such a transformation, that is to say the economic demands of capitalists. Thus this study becomes crucial due to vocational higher education analyzes as the eventual dynamic of marginalization and since it is claimed that the essential point of inclusion of desabled people to the social life who are constituting 15% of the world's population and 12,29% of Turkey's population is education.

Keywords: *Education, marketization, disabled, vocational higher education, reconstruction.*

1. GİRİŞ

Eğitim toplumsal yapıyla bağlantılı olarak şekillenen bir olgudur. Aynı zamanda eğitimin işlevsel kılınabilmesi, bireyin toplumla bağını kurabilmesiyle ilişkilidir. Bireyin gelişimine katkıda bulunabildiği oranda, toplumun da gelişimine katkıda bulunabilen bir eğitim sistemi toplumsal yapıyı yeniden üretebilecek niteliktedir. Dolayısıyla, eğitim tam da bu ilişkinin odağında yer almaktadır ve bireyin tüm yetilerinin gelişimini sağlamanın yanı sıra, bu gelişim ancak toplumsal bir aktarımla gerçekleşeceği için toplumsal yeniden üretimi de beraberinde getirmektedir.

Çakır ve Çınar'a göre (2011: 105); "eğitim zihinsel, bedensel ve politeknik eğitim şeklinde üç sacayağı üzerine oturtulur ve işin toplumsal üretimle bağı merkeze alınır. Burada politeknik eğitim –ders ve üretici işin bağıllığı ilkesi- kişiliğin tüm yönlü gelişimi ve kişinin toplumsal yararlı işe hazırlanması açısından önemsenir". Bu bağlamda Özsoy'un yaptığı tanımlama da benzerdir. Özsoy'a göre de (2007: 123); eğitim sözcüğünün, Latince iki ayrı anlama gelebilecek educare ve educere sözcüklerinden türetildiği kabul edildiğinde, bu farklılığa işaret edecek biçimde iki biçimde açıklanabilir. Buradan hareketle educare, mesleki yeterliliğe yönelik olarak toplumun ihtiyaç duyduğu işgücüne tekabül etmekte; oysa educere, öğrenmenin doğrudan yetkinleşmeye varacağı alanı karşılamaktadır. Kapitalist bir toplumda eğitimin "educare" anlamına işaret ederek işgücü ihtiyacına yönelmesi, toplumun çeperinde yaşanan değişimle entegre bir eğitim sistemine dair ipucu vermektedir.

Mesleki eğitim kavramı eğitimin mesleki yetkinlik kazandırma işlevi göz önüne alınarak geliştirilmiştir. Bugün mesleki yetkinlik salt iktisadi politikaların üzerine inşa edilmiş bir "piyasa"yı dayatmaktadır. Bu bağlamda, mesleki eğitimin bilimsel süreçlerden sıyrılması ve talep edilen işgücünü hedeflemesi istenir. Bu nedenle mesleki eğitim bir eğitim kuramı olmaktan çıkarılarak, paydaşlarla sistematize edilen bir çıktıya dönüştürülmüştür. Ne var ki, özellikle neoliberal iktisadi düzenlemelerle birlikte emek piyasasındaki dönüşümlere cevap verecek esnek, ucuz, yenilenebilir işgücü arzı önem kazanırken, mesleki eğitim de bu arza yanıt üretecek araç konumundadır. Ancak bu beklentide işgücünün

yetkinliğinden ziyade “sağlam”lığı önem kazanmaktadır. “Sağlam”ların dünyasında göze görünmeyen sakatlar , bu talebe yanıt olamamaktadır.

Dünya nüfusunun %15’i, Türkiye nüfusunun ise %12.29’u sakat iken, her alanda sakatlar göz ardı edilmektedir (ÖZİDA, 2002). Ulusal ekonomi politikalarından istihdam alanlarına, eğitim alanından sağlık alanına yapılan düzenlemelerde sakatlara ilişkin maddelere rastlamak mümkün olsa da, uygulanabilirliğini sorgulamak önemlidir. Toplumla bütünleşmelerinin önündeki en büyük engel olan eğitim alanında, özellikle mesleki beceri hedefli programlarda sakatların “sağlam” olmayan bedenlerine yer yoktur. Fakat toplumsal eşitsizliğin sürekliliğini sağlayan eğitim özel olaraksa mesleki eğitim sakatların bilgi, beceri ve yeterliliğini göz ardı ettiği sürece toplumsal dinamiği etkisiz kılacaktır. Nitekim mesleki eğitim ve öğretimin sakatları içerecek biçimde yeniden yapılandırılması, piyasalaştırılmış eğitim sisteminde talep edilebilir olmadığından eşitsizliği sürdürecektir.

Bu çalışmanın amacı öncelikle, eğitimin piyasalaştırıldığına ve piyasa içinde satın alınabilir metaya dönüştürülerek sermayenin ihtiyaçlarına yönelik şekillendirildiğine dikkat çekmek, ardından tüm dünyada görünmez kılınan sakatların eğitim, özellikle mesleki eğitimdeki, konumlarına işaret etmek ve bu çerçevede mesleki eğitimin sakatlara dair eksikliklerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle eğitimin toplumla kurması beklenen karşılıklılığı esas alınacaktır. Mesleki eğitimin de toplumsal değişimlere yönelik olarak çizdiği seyir, yaşanan dönüşümü ortaya koymak için inceleyecektir. İktisadi kerteedeki hedeflerin tutturulması adına istenen işgücü piyasasının “ötekileri” olan sakatların mesleki yükseköğretimdeki durumları tespit edilecektir. Nihayetinde, üretim ve yeniden üretim süreçlerinin dışında bırakılan sakatların toplumsal yeniden üretim koşulları değerlendirilecektir. Bu çalışma sakatların toplumla kurduğu ve toplumsal yeniden üretimin odağı olan eğitim alanındaki çelişkilerini ve bedensel farklılığın eğitim ve işbirliği haline olduğu iktisadi politiklardaki yerini ön plana alması bakımından dikkate değerdir.

Türkiye’de Mesleki Eğitimin “Sanayileştirilmesi”

Bilim ve bilgi üretimine tarihsel olarak “nesnel, evrensel, tarih dışı” gibi nitelikler atfedilmesine rağmen, bugünkü bilgi üretme mekanizmalarının bu nitelikleri karşılayabildiğini söylemek zordur. Günümüzdeki bilgi üretim biçimleri değişmekte ve “talep edilebilir” bir üretim biçimine doğru evrilmektedir. Bilginin üretiminin yanı sıra toplumla kaynaştığı alan olan eğitim ve öğretim süreçleri de aynı “talep”ler doğrultusunda şekillenmektedir. Söz konusu özellikle mesleki bilgi ve eğitim süreçleri olduğunda ise, üretim ve emek piyasasıyla birlikte seyreden “bilim” ve “eğitim”den bahsetmek neredeyse zorunludur.

Marx’ın öne sürdüğü biçimiyle (2011), emek sürecinde insan emeği ve ortaya çıkardığı ürün arasında kurulan kullanım değeri ilişkisinin sonunda, kişi doğayı dönüştürürken, kendi bilincini de geliştirir. Ancak kapitalizmin gelişmesiyle birlikte emek süreci, giderek üretici insanın potansiyel yaratıcılığını ortaya koyabildiği bir alan olmaktan çıkmıştır (Ansal, 1997: 189). Çünkü kapitalizmde üretimin amacı kullanım değeri üretmekten çok değişim değeri üretmeye yönelik hale gelmiştir. Kapitalizmin ilk gelişim dönemlerinde üretim, bilimsel ve teknik gelişmelere bağlı olarak işçinin yetilerindeki gelişimi de tetikleyerek ilerlemektedir. Elton Mayo (1945: 17), tarihsel olarak bilimin ilerleyişinde de bu karşılıklılığı esas almaktadır. Ona göre, işçinin üretimi gerçekleştirirken ulaştığı teknik bilgi dolaylı olarak üretimini de geliştirmekte, gelişen teknik bilgisi ise bilgi kapsamını arttırmaktadır. Ancak kapitalizmin ilerleyen aşamalarında sermaye, emek süreçlerini doğrudan kontrol etmiş ve bilgi endüstrilemiştir. Bu endüstrileşmenin getirisi olarak da bilimsel bilgi doğrudan talep edilebilir, alınıp satılabilir hale gelmiştir.

Kapitalizm girdiği son krizden emek piyasasında yarattığı esneklik, taşeronlaşma gibi köklü değişimlerin yanı sıra sermaye birikimi amacıyla işgücünün etkinliği ve verimliliğine yönelik değişimlerle çıkmaya çalışmıştır. Bu köklü reformlar özellikle işgücünün etkinlik ve verimlilik esasları, rekabeti körüklemekte buna rağmen üretimi gerçekleştirecek bilimsel bilgiyi önemsizleştirmektedir. Bilimsel bilginin önemsizleştiği iddiasının en net biçimde görülebildiği alanlar üniversitelerdir. Artık bu alanlarda üretimin bilgisi, dolayısıyla eğitim ve istihdam politikaları aleni olarak birlikte ilerlemektedir.

Sermaye sınıfının ucuz işgücü isteklerine cevap üretecek biçimde yapılandırılan yükseköğrenim özellikle mesleki yükseköğrenim kurumları bugün bilimsel bilgi üretmekten uzaktır. Nitekim, bu kurumlardan yetiştirmesi beklenen işgücü; tek başına bir “birey” olmaktan ziyade; ihtiyaca cevap niteliğinde hızla alınabilir, değiştirilebilir, rekabet edebilir bir standart işgücüne tekabül etmektedir. Türkiye gibi geç kapitalistleşen ülkeler için dayatılan eğitim politikası bu standarda oturduğu sürece “başarılı” kabul edilmekte. İstanbul Ticaret Odası’nın (İTO) 2006 yılında tamamladığı İş Dünyasının Mesleki Eğitime Bakışı başlıklı araştırmada, mesleki eğitimin cazibesini yitirdiğinden yakınılrken, kıyasıya rekabet ve kalite devriminin nitelikli işgücünü zorunlu kıldığı ve bu zorunluluk karşısında mesleki eğitimin işletmelerin işgücü ihtiyaçlarına cevap üretebilir durumda olması gerekliliği öne sürülmektedir. Hatta işsizliğin büyümesindeki temel neden ise bu sistemin işlememesi olarak işaret edilmektedir (2006: 27-8). Aynı şekilde Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)’nin 2011 yılında yaptığı MÜSİAD Mesleki Eğitim Çalıştayı’nda mesleki eğitimin gelişmemesinin üç nedeni sıralanmıştır: (1) tarihsel olarak insanın zihinsel gelişimine daha çok önem verilirken kas gücünün gelişimine önem verilmemesi, (2) Türkiye’nin geç sanayileşmiş olması ve yapay bir mesleki eğitim sisteminin oluşturulmaya çalışılması, (3) devletin eğitimi kendi kontrolü altında tutmaya çalışması (2012: 7-8). Sermaye sınıfının mesleki eğitime ilişkin beklentileri göz önüne alındığında, eğitim sürecinin bir sektör/piyasa olarak işleyeceği açıktır. Günümüzde hızla geliştiği ve değiştiği iddia edilen iktisadi koşullarda sermaye sınıfının rekabetini kolaylaştırabilmek için eğitim bir “sektör” iken, sanayiciler de bu sektörün “dış paydaşları” olarak nitelenmektedir. Dolayısıyla eğitimin değil parasızlaştırılması, yükseköğrenimde “yaşam boyu öğrenim”, “toplam kalite yönetimi”, “akreditasyon” gibi yeni üretilen kavramlarla da sermayenin çıkarlarına bağlanmış bir yükseköğrenim sisteminden bahsedilebilir.

Günümüzde yükseköğrenim ya da üniversiteler eğitimin toplumla kuracağı ilişkinin başat aktörü olmaktan ziyade küresel kapitalizmin uygulayıcısı ve piyasalaşmanın meşrulaştırma aracı konumundadır. Kapitalizmin geldiği noktada yaratmak istediği insan

tipolojisi Sennett'in tariflediği biçimde düşünüldüğünde (2008: 9); seri hareket eden, her an değişime hazır olan, sürekli risk alan, düzenlemelere ve formel prosedürlere giderek daha az bağlı kalandır. Buna uygun yaratılacak insan için tipolojinin tariflediği bir eğitim sürecinden geçmek de önem kazanmaktadır. Nihayetinde, yükseköğrenimin "esnek bir ifade ile periferikleştirilmesi, en azından sindirilerek köşeye sıkıştırılmaya çalıştırılmasıdır söz konusu olan" (Coşkun, 2008: 198).

Avrupa Birliği'ne uyum süreciyle birlikte eğitim alanında yapılan dönüşümler, alanın küreselliğini de sağlamaya yöneliktir. Sermayenin istediği nitelikli işgücünü sunabilecek eğitim "piyasası"nın, en az işgücü kadar esnek ve akışkan olması, bireylerin de "akredite" olabilmeleri beklenmektedir. Bir bütün olarak eğitimin sermayeye açılması ve piyasalaştırılması aşamaları kapitalist dünya ekonomisinde sermayenin yoğun çaba harcadığı bir dizi müdahaleyi içerir. Bologna Süreci ile birlikte birçok ülkede benzer müdahalelerin gerçekleştiği görülmektedir. "Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslararası rekabet gücünü arttırmayı" hedefleyen bu süreçte "Avrupa işgücü piyasasında aranan nitelikleri karşılayacak seviyede" işgücüne ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Bologna Declaration, 1999). Bu amaç doğrultusunda, üretilen kavramlar eğitim "piyasası"nın vazgeçilmezleri durumundadır.

Artık bireyin toplumsallaşmasını sağlamaktan ziyade, "bireyin üretilmesi"ne evrilen eğitim alanı; esnek, her koşula entegre edilebilir, değişimlere uyum sağlamak için kendini sürekli eğiten bireyler yetiştirmelidir. Bu ihtiyacın karşılığı ise "yaşam boyu öğrenim"le alınmaya çalışılmaktadır. "Yaşamboyu öğrenme kavramındaki [anlayış] insancıl ve toplumsal boyutları yadsıyan, öğrenmeyi iş dünyasında kullanılacak olan yetkinlik ve yeterliliklerle sınırlı gören ve "eğitsel" açıdan kabul edilmeyen bir anlayıştır" (Okçabol, 2011: 30). Başlangıçta kavram pozitif biçimde, örgün eğitime dâhil olamayan grupları kapsayıcı bir anlama sahipken; değişimin hızlandığı, rekabetin arttığı iş piyasasında kendini sürekli yinemesi gereken insan ihtiyacına ilişkin olarak içeriği değiştirilmiştir. Yaşam boyu öğrenmek, neredeyse "ölüme kadar öğrenme"ye tekabül etmektedir (Rikowski, 2004a: 566). Bireylerin sürekli kendilerini geliştirmeleri gerekliliği piyasanın sürekliliğiyle paralellik arz

eder. Rikowski'ye göre (2004b: 155); “kendi iyiliğin için öğrenme veya kişisel ve sosyal gelişimin için veya toplumun eleştirel biçimde değerlendirilmesi için ya da sırf keyif için öğrenme düşüncesi Yeni İşçi'nin yaşam boyu öğrenme politikasının gölgesinde büyümesini kaybetmiş görünmektedir”.

Eğitim-sanayi ortaklığının bir başka kavramı ise akreditasyondur. ‘Denklik’ anlamına gelen akreditasyon kavramı, belirli standartlar çerçevesinde kalite sağlama ve değerlendirme anlamında yeni eğitim “piyasası”nda işlev görmektedir. Standartlaşma, kalite denetimi ve değerlendirme gibi kavramların tümünü birden içeren bir kavramdır akreditasyon (Uzunyayla, 2007: 35). Kavramın Türkiye’deki uygulaması mesleki yeterlilikler çerçevesinde önem kazanmaktadır. Bireylerin yükseköğrenimden mezun olurken edindikleri mesleki beceri veya eksikliklerin tespiti ve uluslararası değerlendirmeye tabii tutulması akreditasyon kavramının içerdiği anlamı karşılamaktadır. Hiç kuşkusuz bireysel sermayesini oluşturması beklenen mezunların, sermayenin talep ettiği nitelikleri taşıması eğitimin metalaşmasına kapıyı sonuna kadar aralamaktadır. Eğitimin sanayinin bir girdisi olarak düşünülmesi yönündeki eğilim ve eğitimin temel işlevinin üretimi arttırmak olduğu yönündeki indirgemeci vurgu, piyasa sürecine eklenmesine neden olmaktadır (Ercan, 1997: 246).

Kapitalizmin nitelikli emek gücüne olan ihtiyacı bilişsel emek süreçlerini daha önemli kılmasıyla “Bilgi Avrupa’sı” gibi kavramları yaratmıştır. İşgücü talepleri yaşam boyu öğrenmeyi, niteliği, esnekliği, hareketliliği önemserken, kol emeğine duyulan ihtiyaç da gittikçe azalmaktadır. Sermayenin zihinsel emek gücüne olan ihtiyacına karşın, aynı sermaye grubu kol emeğine duyduğu ihtiyaçtan da vazgeçemez. Mesleki eğitimin yeterli nitelikleri sağlamaktan uzak olduğu ve verimsizliği iddiaları, şüphesiz zihinsel emek gücünde aranan emeğin verimliliği talepleriyle aynı denetim altına alınmaktadır. Bütün dünyada eğitim ve sanayi “ortaklığı” birbirleriyle bağlantılı kapılara açılmaktayken, mesleki eğitimin bu kapının gerisinde durması beklenemez.

Türkiye’nin mesleki yükseköğrenim çalışmaları temel olarak Avrupa Birliği sürecine dayalıyken Bologna Süreci bu yapılanmanın esasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda

düzenlenen en kapsamlı proje İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP)'dir . Mesleki eğitimde standartlaştırmayı ve modüler sisteme göre yapılandırılmış ve akredite bir eğitim algısıyla geliştirilen bu projenin çıktılarını önemseyenler arasında küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) de yer almaktadır. Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi'nde oluşturulan Mesleki Yeterlilikler Çerçevesi modüler sistem temelinde belirli mesleki becerileri kazandırarak, cazip ancak basit nitelikli işgücünü hedeflemektedir. Meslek standartları için oluşturulan modüler hiyerarşik bir yapıyla, mesleki yeterliliği sağlayacak bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlamaktadır ve tüm yükseköğretim kurumlarını bağlayacak nitelikte Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi oluşturulmuştur (YÖK, 2010). Ancak bu amaç, öğrencinin her türlü mesleki beceriyi kazanmasını değil, kapitalist ekonominin ihtiyaç duyduğu biçimde ikame edilebilecek iş gücüne cevap üretmektedir. "Ellerindeki sertifikalar ile iş arayan büyük kitleler piyasanın yarattığı sınırlı istihdam karşısında sürekli kendini geliştirme ile bir yandan metalaşan eğitimin satıldığı piyasaya müşteri olurken diğer yandan da işsizliğin yükü altında ezilecektir" (Çakır ve Çınar, 2011: 110).

Mesleki eğitimin Bologna sürecinin öngördüğü biçimde yapılandırılmasına ilişkin bir başka düzenleme de Mesleki Yeterlilikler Kurumu'nun kurulmuş olmasıdır. 2006 yılında kurulan ve ulusal mesleki yeterlilik sistemini kurmakla görevlendirilmiş bu kurumda, "iş dünyasındaki mesleki koşulları tanımlayan, çalışanların yapabilmesi gereken görev ve işlemleri özetleyen metinler olarak" meslek standartlarını belirlemesi de beklenmektedir. Yapılandırılmış meslek standartlarına bakıldığında, Sosyal Hizmetler alanındaki "Aile Danışmanlığı" için düzenlenen meslek standardında esnek çalışma koşullarına vurgu yapılırken, aynı alanın "Görme Engelliler Yönelim ve Bağımsız Hareket Eğitmeni" için düzenlenen standartta ise "çalıştığı mekânın riskleri ile karşı karşıya kalabilir" ifadesi önemlidir (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2014). "Sosyal hizmet" toplumun iyileştirilmesi, toplumsal etkileşimin sağlanmasına yönelik bir alan olmasına karşın, yayınlanan meslek standartlarındaki esnek zamanlı çalışma ve iş kazaları riski alanın gereklerinden oldukça

uzaktır. Toplumsal refah hedefleyen bir meslek grubunun esneklik savunusu ve iş güvencesi sağlayamaması toplumun da güvencesizliğinin göstergesidir.

Emek piyasasında artan rekabete bağlı olarak temel işlevi bireyin toplumsal etkileşimi olan eğitim, artık bireyin kendi iyiliği için yaptığı bir yatırıma dönüşmüştür. Bireyselleşmenin yıkıcı biçimde hissedilmesi, eğitim alanını sermayeleştirirken bireyin de eğitimden beklentisini rekabetle başa çıkabileceği alana hapsedmiştir. Bir bütün olarak eğitimin piyasalaştığı gerçeği, söz konusu mesleki eğitim olduğunda daha net biçimiyle göze görünmektedir. Mesleki yükseköğrenim işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda zihinsel emekten ziyade kol emeğinin hızlı bir üretim sahası olarak işlemektedir. Kapitalizmin erken dönemlerinden itibaren bu üretim süreçleri açık bir biçimde “normal”leri işgücü olarak görürken, sakatlar en başından beri sürecin “ötekisi” konumdadır. Kapitalizmin dışlayıcı karakteri, sakat olan bireyi yedek işgücü olarak görmekten dahi uzaktır. Üretim ilişkilerinden, eğitimden, politik süreçlerden nihayetinde toplumun bütününden dışlanan sakat bireyi “sakat” kılan toplumun bizzat kendisidir. Göze görünmeyen sakatların, toplumsal etkileşimlerini sağlayacak olan eğitim alanının kapılarını neredeyse sonuna kadar sakatlara kapatması hayata açılmanın önündeki en büyük engeldir. Bu nedenle, eğitim özelinde mesleki yüksek eğitimin sakatlara bakışı bir kez daha önem kazanmaktadır.

Sakatlar Giremez!: Mesleki Eğitimde Var Olma Savaşı

Günümüz kapitalist toplumunda ayrıştırmanın bir ögesi de bedene yüklenen anlamda aranmaktadır. Yeti yitimi olan bedenlerin “sakatlığı” toplumsal bir ötekileştirmeye tekabül ederken, “normal-sakat” bedenlere yüklenen anlam karşıtlığı toplumsal sahanın bütününde görülür. Her alan her yer ve mekân, her politika bu karşıtlığı desteklemekte. Sosyal alandan tecrit edilen sakat bireylerin kapitalist ekonomide işgücünün verimliliği ile üretim sürecinde kendine yer bulan “sağlam” bireyler arasında var olabilme şansından söz edebilmek de neredeyse imkânsızdır.

Tarihsel olarak her dönem ve toplumda “sorun” olarak algılanan sakat bireyler, öncelikle toplumdan doğrudan tecrit edilirken ileriki aşamalarda sosyal sorumluluk projelerine ve vicdani bir yükümlülüğe konu edilmişlerdir. Yaşamın her alanında “ötekileştirilen” sakatlar, eğitim alanını da hep bir adım geriden takip etmek zorunda bırakılmaktadır. Tüm dünyada eğitim sistemi önce “normal” bedenlere göre inşa edilmekte, ardından sakatlar bu sistemle bütünleştirilmeye çalışılmaktadır. Entegrasyon için geliştirilen bu “sonralık”, geliştirilmeye çalışılan çeşitli programları da işleyemez hale getirmektedir. Aynı zamanda bu düzenlemelerin bir standardının olmayışı, her atılan adımın deneme-yenilme yöntemiyle yapıldığını da göstermektedir.

Bilginin rekabet unsuru olarak nitelendirildiği günümüz eğitim dünyasının “bilgi toplumu” olma iddiası, sermayenin 1970 sonrası kazandığı yeni ivmeyle “bilgi ekonomisi” olma iddialarıyla paraleldir. Sermaye birikiminin sürekliliği için 1970 sonrası sermayenin uluslararasılaşması, bilginin de uluslararasılaşması isteklerini arttırmıştır. Bu süreçte üretilen fırsat eşitliği kavramının geçirdiği dönüşüm dikkat çekicidir. Başlangıçta örgün öğretime dâhil olamayan toplumun dezavantajlılarını toplumla bütünleştirmeyi hedefleyen bir kavramken, artık “fırsat”ları yaratmak ve yakalamak anlamında kişisel gelişim alanının konusudur. “Ne kadar bilgi o kadar ücret” algısı yerleşmişken, “fırsatları” yakalayarak eşitlenmek, bilgi satın alınabilir bir “şey” olduğu sürece mümkün değil. Üstelik, sakatsanız ve toplumda var oluştunuz başından reddediliyorsa fırsat eşitliğinin yerinde yeller esmektedir. Buna karşın devletlerin sakatlara yönelik iyileştirmeler yaptığı, programlar geliştirildiği, yasalar çıkardığı savunmaları birer savunma olmaktan öteye gitmemektedir.

Sakatların eğitimiyle ilgili sorunların “uluslararasılaşması” ancak 90’lar gibi geç tarihlerde yasal düzenlemelere konu edilmiştir. 1990’larda hukuksal metinlerin uluslararasılaşması ve yeni yasal düzenlemelerin yapılması, değişen koşulların ve birikim stratejilerinin aldığı yeni boyuta göre biçimlenmektedir. Ercan’a göre “Hukuk sistemi bir yandan sisteme içkin olan yapısal özelliklerin sınıfsal gerçeklikler dolayında üretilmesine olanak sağlarken, diğer yandan sisteme içkin değişim yönelimli dinamikler de, hukuksal düzenlemeler de gerilim olarak kendini gösterir”(Ercan, 2003: 15). Kapitalizmin yapısal

dinamikleri hukuksal alanda yeniden düzenlenirken; bu düzenlemelerin, değişimin bilgisini üretecek alan olarak eğitime de yansması bu ilişkiyi göstermektedir. Türkiye’de yükseköğretim alanının tamamıyla “dış paydaşlar” a açılması ve dolayısıyla piyasalaştırılması bu zihnin ürünüdür. İşgücünün yedek ordusu olarak dahi ele alınmayan sakatlar ise, yükseköğrenimin ve mesleki eğitimin ancak “kaynaştırılması” gereken bireyleri olarak yasal düzenlemelerde yer bulmaktadır.

Avrupa Birliği’nin 31 Mayıs 1990 tarihli Özürlü Çocuk ve Gençlerin Genel Öğretim Sistemine Katılımı Konsey İlke Kararı (90/C 162/02)’nda “özürlü” çocukların eğitime katılımının teşvik edilmesi kararı alınmış, ardından Birleşmiş Milletler 1993 tarihinde Özürlüler İçin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kuralları kabul etmiş ve 22 kural tanımlamıştır. Eğitim başlığında sıralanan tanımlamada ise, sakatların eğitiminin milli eğitimin ayrılmaz bir parçası olması gerekliliği kurala bağlanmıştır. Yine Avrupa Birliği’nin 5 Mayıs 2003 tarihli Özürlü Öğrencilere Eğitim ve Mesleki Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanması hakkındaki Konsey İlke Kararı (2003/C 134/04)’nda yaşam boyu eğitim ilkesine uygunluk için sakatların da eğitiminin arttırılması hedeflense de, bu hedef ancak “ilke” olmaktan öteye gidememiştir.

Uluslararası mevzuatın yanı sıra ulusal düzeyde de birçok düzenleme vardır. En başta Anayasa’nın 42. Maddesi’nde “Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” ifadesi yer alır. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda ilköğretim “[...]kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir” şeklinde tanımlanır. Yine 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 4. Maddesi’nde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır” ifadesi yer alırken, bu “açıklık” sakatların eğitim istatistiklerine bakıldığında görülmemektedir. Sakatların mesleki eğitimi için ise, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nda Bakanlığın özel eğitime ihtiyaç duyan kişilere özel kurslar açabileceği yer almaktadır. Fakat bu kurslar “iş hayatında geçerliliği olan” görevlere hazırlanmak içindir yalnızca.

Uluslararası ve ulusal düzeyde yapılan hukuksal düzenlemeler birer ilke olarak kalmakta ve değişim eğilimlerinin yasal zeminini hazırlamaktan öteye gitmemektedir. Tüm dünyada üretim sürecinde yaşanan dönüşüm toplumsal ilişkilerin yeniden tanımlanmasını gerektirirken, Türkiye de bu dönüşümü salt dışarıdan müdahalelerle değil aynı zamanda iç aktörlerle yaşamaktadır. TÜSİAD Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması başlıklı raporunda (1999: 30) yasal düzenlemelerin yapılmasını ve eğitimin ülkenin rekabet gücünü etkilediğini dile getirmiştir: “Ülkelerin rekabet gücü [...] başka etkenlerin yanında, eğitim sistemlerinin rekabetçi ekonominin gereksinimlerini karşılayabilme olanağından etkilenmektedir. Bu da, eğitim yatırımlarıyla doğrudan ilişkilidir”. Ne var ki, “nitelikli işgücü”ne duyulan gereksinim, yeti yitimi olan sakat bireyin esnekleşen üretim ilişkilerinin dışına itilmesine ve salt yasal düzenlemeyle “ötelenme”lerine neden olmuştur. Neticede suçları “sakat” olmak ve toplumun “normal”liğine uymamak olan sakat bireylerin bu ötelenmeleri, eğitim istatistiklerine bakıldığına açık bir biçimde kendini göstermektedir.

TÜİK’in Ulusal Özürlüler Veri Tabanı’na kayıtlı bulunan sakatlar üzerinden yaptığı araştırmanın sonuçları yapılan yasal düzenlemelerin herhangi bir iyileştirme sağlamadığını göstermektedir. Araştırmaya göre, okur-yazar olmayan kayıtlı “özürlü” oranı % 41.6, okur yazar olup bir okul bitirmeyen % 18.2, ilkokul mezunu %22.3, ilköğretim/ortaokul ve dengi %10.3, lise ve daha üstü ise %7.7’dir (TÜİK, 2010: 6). Kayıtlı olan “özürlü”lerin mesleki eğitim alma durumlarına bakıldığında ise; mesleki eğitim almayanların oranı %96, alanların yalnızca %4’tür. Sakatlar üzerine her yayınlanan metinde Türkiye’de mesleki eğitimin geliştirilmesi, işgücü taleplerine uygun eğitim verilmesi gerektiği ve sakatların bu sürece entegre edilmesi gerektiği yönünde açıklamalara rastlanırken, oranların bu kadar düşük olması ancak Türkiye’nin küresel kapitalist ekonomideki yeni konumlanışıyla açıklanabilir. Uzunyayla’ya göre (2007: 99); “Türkiye’de rekabet vurgularının arkasında yatan neden, 1980 sonrası dışa açılma sürecinde ucuz işgücüyle gerçekleştirilen rekabetin yerini, daha fazla katma değere ulaşmak için, nitelikli işgücünün almasının istenmesinden kaynaklanmaktadır”. Sakatların “nitelikli” bir işgücü olarak karşılanmadığı Türkiye İş

Kurumu'nun istihdam verileriyle de elde edilebilir. Buna göre 2013 yılında kayıtlı “engelli” işgücü toplamda 131.806 iken, işe yerleştirme sayısı 34.476'dır (İŞKUR, 2013). Sakatları “rehabilitate” edebilmek için geliştirilen kota sisteminde 50'den fazla işçi çalıştıran iş yerlerinin %3 “engelli” çalıştırma zorunluluğu yasal olarak getirilmiş olsa da , bu zorunluluk sakat bireyi bir “yük” olarak görmekten öteye geçmemiştir. Birçok işyerinin bu zorunluluğu sakat bireyi, çalıştırmadan sadece maaşı yatırılan ve sigorta primlerinde gösterilen “çalışan” haline getirmektedir.

Sakatların var oluşu ve sorunları toplumsal bir gerçeklikken, sadece dilde gerçekleşen iyileştirilmeler sorunlara cevap üretememektedir. Bedenin üretim tarzıyla ilişkiselliği neredeyse tüm toplumsal gerçekliğini kanıtlamaktadır. Ancak rakamlarla da görüldüğü gibi bu gerçeklik göz ardı edilmekte ve salt yasal düzenlemelere hapsolünmakta, sakatların sosyal dışlanmalarını engelleyecek en önemli unsur olan eğitimleri ve dolayısıyla eğitimlerinin çıktısı olarak istihdamları bir kenara bırakılmaktadır. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı Haziran 2014 verilerinde iki yıllık yükseköğrenim gören sakat sayısı 6.545, lisans eğitimi alan 8.167, lisansüstü ise 500'dür (EYH, 2014: 4). Kapitalist ekonominin ihtiyaçlarına göre biçimlenen eğitim sahası, “normal” bedenlere; esnek, rekabet edebilir, hızlı tüketebilir, ihtiyaca göre yaşam boyu öğrenebilir bedenlere göre yapılanmıştır. Sakat bireyler istihdam sahasının istenmeyenleri konumunda oldukları içindir ki, sakatlık türü ve oranına göre meslek analizleri hala yapılmamaktadır. Eğitim-sanayi ortaklığı ve metalaşan eğitim “normal” bedenleri referans almakta, toplumsal ilişkilerde sakatları görmemekte ancak onları vicdani yükümlülüğe konu etmektedir.

2. SONUÇ

Toplumsal bilinçte “vicdani yükümlülüğe” konu edilmiş olan sakatlar, “normal” bireylere göre yapılandırılan toplumda var olma savaşı vermektedir. Sürekli olarak görmezden gelinen yeti yitimli bireyler, ancak “rehabilitasyon”un ve “iyileştirmelerin” konusu ve dezavantajlı kesim olarak nitelenmektedir. “Normal”lerin dünyasında verilen var olma savaşı, toplumsal bütünleşmenin önündeki koca bir duvar gibidir. Bu duvar gündelik yaşamın her kertesinde kendini göstermekte. Bu bütünleşmenin anahtarı da temel olarak eğitimken, eğitimin “iyi bir hayat” sağlama potansiyeli gün geçtikçe azalmaktadır. Kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilen eğitimin de artık bir piyasası var. Eğitim bireyin yakalayacağı “fırsat”ları önüne seren, her iş ve koşulda rekabet edebilmesini sağlayan, hızla yeni beceriler kazandıran bir alan olduğu takdirde işlevlidir artık. İstihdam eğitimle öylesine iç içedir ki, sermayedarlar eğitimin paydaşları olarak öğrencinin hangi dersi alması gerektiğinden bu dersi aldığı takdirde hangi becerileri kazanması gerektiğine, hangi dersin öğrencinin mezuniyeti durumunda daha verimli olduğuna karar verebilmektedir. Bilgi toplumu söyleminin yarattığı ince çizgide, bilgiyle kazanç arasındaki ilişki gittikçe silinmektedir. Günümüzün eğitim dünyası bilgiyi altın bilezik saymaktan da öte, “çıktı”ya dönüştürmektedir. Her bilginin bir çıktısı olmalı ve bu çıktı öğrencinin eğitimini “verimliliği”ni belirlemelidir. Dolayısıyla ne kadar etkin eğitim aldığınız değil, aldığınız eğitimin size kazandırdığı “çıktı”lar önemlidir.

Eğitim sermayedar için doğrudan bir yatırım alanı haline gelmişken ve işgücü hala ciddi bir maliyet alanıyken ucuz, rekabet edebilir, her koşula uydurulabilir işgücü kazanımı da eğitim “piyasası”yla gelecektir. Son yıllarda bireyin, yaşam boyu öğrenerek iktisadi bir kazanç elde edebileceği ve kendi eksikliklerini giderebileceği söylemi yerleşmiştir. Dolayısıyla yaşam boyu öğrenmek bireyin sisteme için kusurlarını kapatılmasına yardımcı olacak bir yamadır. Artık piyasa sürekli yenilenir, “ihtiyaçlar” artarken işgücü de bu ihtiyaçlara çözüm üretecek bilgiyi her an edinebilir olmalıdır. Nihayetinde kapitalizmin ulaştığı noktada “bilgi”, sürekli alınıp satılabilir bir meta halindedir. Mesleki eğitim alanıysa, eğitim-sanayi işbirliğinin en açık biçimde kendisini gösterdiği alandır. Mesleki yükseköğrenim öylesine önemsizleşmiştir ki, mesleki eğitim günümüzde kurslarla, sertifika

programlarıyla edinilebilir bir özel yatırım alanı haline gelmiştir. Böylesinde bir eğitim “piyasası”nda “normal” bedenlerin var olma savaşı rekabet edebilirlikleriyle ölçülürken, yeti yitimli birey sermayenin istediği esnekliği sağlayamayacağı kabulüyle değerlendirmeye dahi tabi tutulmaz. En başından bilgi ekonomisinin gereklerini yerine getirebilecek seviyede görülmemekte ve ötekileştirilmeye mahkûm hale gelmektedir.

“Normal” bedenlere göre örgütlenen toplumun sakat bireyi, çalışmanın kutsallaştırıldığı kapitalist ekonomide bu ekonominin yeni paradigması esneklik, rekabet taleplerine değil, ancak güvencesizlik boyutuna cevap verebilir olarak kabul edilmektedir. Zira sakat, ya evden çalıştırılacaktır, çünkü ona uygun alanların yaratılması devlet görevi olarak görülmediği gibi ayrı yatırımlar gerektirir, ya da çalışıyor gibi gösterilerek “bankamatik çalışanı” (Şiriner Önver, 2011) olmaktan öteye gitmeden yeniden eve mahkûm edilecektir. “Kusurlu” bedenler baştan dışlayıcı olmanın meşruluğunu sağlar “normal”ler için. Nihayetinde yaşadığımız dünyanın etiği, ötekileştirmeyi kaba bir sosyolojiyle açıklamaktan öteye gitmemektedir. Ne var ki, Badiou’nun deyişiyle (2006: 40), ötekinin tanınması onların karşısında kendi araştırma araçlarını değiştirmeden hiçbir somut durumu aydınlatmaz.

Türkiye bağlamında bakıldığında, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yoğunlaştığı bir piyasada “nitelikli” işgücüne olan talebe ilişkin yapılan değerlendirmeler çıkan sesin yüksekliğini anlamsız kılmaktadır. Çünkü Türkiye’nin “ara eleman” yetiştirme gayesi nitelikli işgücünden ziyade kol emeğine ihtiyaç duyan bir piyasaya işaret etmektedir. Sakat bireylerin yeti yitimleri nedeniyle bu piyasanın istenmeyenleri olduğu iddiası, dildeki iyileştirme ve söylemlere karşın yıllardır sakatlık türüne ve oranına bağlı meslek analizinin yapılmaması ve buna bağlı olarak eğitim analizlerinin gerçekleştirilmemiş olmasıyla da desteklenebilir. İş piyasasının emek yoğun bir biçimde yapılanıyor oluşu, sakatların piyasadaki varlıklarını gereksiz kılmaktadır. Türkiye gibi geç kapitalistleşmiş ve emek yoğun bir piyasayı tercih eden bir ülkede salt eğitimin düzenlenmesinden söz etmek

anlamsız bir çabadır. Var olan bu yapısal kriz çözülmeyen, birçok eğitim programı işlevsiz kalmakta ve yapılması istenen düzenlemeler birer niyet olmaktan öteye gitmemektedir.

Piyasalaştırılmış ve meta haline gelmiş eğitim alanında ötekinin tanınmasından söz edilecekse, esasında bu eşitsizliğin yeniden üretimini sağlayan kapitalist ekonomi sorgulanmalıdır. Eğitimin sermayenin işgücüne ilişkin taleplerinin karşılandığı içeriği boş bir alana dönüştürdüğü açıkken, toplumun “ötekisi” olan sakatların bu taleplere cevap veremeyecek bir kesim olarak görülmesi onların işsizlik-güvencesizlik arasındaki hatta sıkışmalarına neden olmaktadır. “Normal” bireyler için ilkokuldan yüksek öğrenime uzayan ve artan biçimde rekabetin körüklendiği eğitim sistemi, yeti yitimi olan bireyler için ilkokuldan başlasa da yüksek öğrenime ulaşmadan kesilmektedir. Mesleki eğitimde ise, öğrenciler genç işsiz, esnek, ucuz işgücünün kaynağı iken, sakat birey bu alanın konusu dahi olmamaktadır. Yaratılmaya çalışılan sistem salt birkaç iyileştirme programıyla düzenlenemeyecek kadar sisteme içkin hale gelmiştir. Eğitimin sermayeleştirilmesi “normal” bedenler için sınıfsal bir avantaj-dezavantaja dönüşebilecek bir yapı olarak metalaşmışken, ötekileştirilmiş “sakatlar” bu karşılaşmanın en başından mağlubudur ve böyle bir “piyasa” ancak eşitsizliğin yeniden üretimini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- “Bologna Declaration” (1999),
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_en.htm (erişim tarihi 01. 08. 2014).
- ANSAL, H. (1997) “Bilim ve Emek Süreci”, Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler içinde, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, ss. 187-95.
- BADIÖU, A. (2003) “Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme”, Tuncay Birkan (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yay.

COŞKUN, M.K. (2008) “Üniversite Eğitimi ve Akademisyenler: Qua Vadis?”, Toplum ve Demokrasi, Y.2, S. 3, ss. 197-203.

ÇAKIR, A. ve ÇINAR, S. (2011), “Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Bologna Süreci”, Bologna Süreci Sorgulanıyor içinde, İstanbul: Yazılama Yayınevi, ss. 105-119.

ERCAN, F. (1997) “Sermayenin Gelişimi Açısında Eğitimin Piyasalaşması; Toplumun Gelişimi Açısından Eğitim Toplumsallaşması (Eğitim-Sanayi İlişkisi)!” , III. Ulusal Makine Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu Rapor ve Bildiriler Kitabı, Ankara: TMMOB Makine Mühendisleri Odası.

ERCAN, F. (2003) “Neoliberal Orman Yasalarından Kapitalizmin Küresel Kurumsallaşma Sürecine Geçiş: Hukuk-Toplum İlişkileri Çerçevesinde Türkiye’de Yapısal Reformlar-II” , İktisat Dergisi, S. 437, ss.12-31.

EYH (2014), Engelli Bireylere İlişkin İstatistik Bilgiler, http://www.eyh.gov.tr/upload/Node/8110/files/istatistik_Haziran__2014.pdf (erişim tarihi 03.08.2014).

İŞKUR (2013), 2013 İstatistik Yıllığı, <http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx#dltop> (erişim tarihi 31.07.2014).

İTO (2006), “İş Dünyasının Mesleki Eğitime Bakışı”, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

MARX, K. (2011) “Kapital I, Çev. Mehmet Selik ve Nail Satlıgan”, 2. Baskı, İstanbul: Yordam Kitabevi.

MAYO, E. (1945) “The Social Problems of an Industrial Civilization”, Boston: Harvard University Press.

Mesleki Yeterlilik Kurumu (2014) “Yayımlanmış Ulusal Mesleki Standartlar”, <http://myk.gov.tr/index.php/tr/component/msd/?view=msd&layout=msdlist> (erişim tarihi 02.08.2014).

MÜSİAD (2012), Mesleki Eğitim Çalıştayı, İstanbul: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği.

OKÇABOL, R. (2011) "YÖK ve Bologna Süreci", Bologna Süreci Sorgulanıyor içinde, İstanbul: Yazılama Yayınevi, ss. 11-41.

ÖZİDA (2002) "Türkiye Özürlüler Araştırması", Ankara: T.C. Başbakanlık Yayın.

ÖZSOY, S. (2007) "Bilginin Metalaşma Süreci: 'Eğitimdeki Yapısal Dönüşüm'e İlişkin Bazı Çıkarımlar", DİSK Emek Toplantıları Dizisi, İstanbul.

PAPATSİBA, V. (2006) "Making Higher Education More European Through Student Mobility? Revisiting EU Initiatives in The Context of the Bologna Process", Comparative Education, Vol.42, No.1, ss.93-111.

RİKOWSKİ, G. (2004a) "Marx and Education of Future", Policy Futures in Education, Vol. 2, N. 3&4, ss. 565-577.

RİKOWSKİ, G. (2004b) "Labour's Fuel: Lifelong Learning Policy as Labour Power Production", Hayes, D. (ed.), RoutledgeFalmer Guide to Key Debates in Education içinde, London: RoutledgeFalmer. ss. 152-156.

SENNETT, R. (2008) "Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri", Barış Yıldırım (çev.), 3. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yay.

ŞİRİNER ÖNVER, M. (2011) "Kentsel Mekân Sakatlık İlişkisi Bağlamında Yerel Yönetimlerin Politikaları: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Bir İnceleme (Niteliksel Bir Araştırma)", Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sol Gazetesi (06.08.2013), "Biz ara eleman ülkesiyiz, mucit çıkaramayız".

TÜİK (2010) "Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması", Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜSİAD (1999) "Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması", İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği.

UZUNYAYLA, F. (2007) "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Eğitim ve İstihdam Politikaları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÖK (2010) “Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları”, Armağan Erdoğan (ed.), Ankara: Yükseköğretim Kurulu.

YÖK (24.08.2014), “İKMEP Hakkında”, <http://ikmep.yok.gov.tr/?page=yazi&i=84>.